

Erfgoedinspectie
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

> Retouradres Postbus 16478 2500 BL Den Haag

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
T.a.v. Mevrouw J.M. van Bijsterveldt-Vliegenthart
Postbus 16375
2500 BJ 'S GRAVENHAGE

Koninginnegracht 25
Den Haag
Postbus 16478
2500 BL Den Haag
www.erfgoedinspectie.nl

Contactpersoon

†

Onze referentie
EGI / 209689

Datum 1 juni 2010
Betreft Stand van zaken Monumentencommissies in Nederland

Geachte mevrouw Van Bijsterveldt-Vliegenthart,

De Erfgoedinspectie heeft in de periode oktober 2009-maart 2010 onderzocht of de situatie bij monumentencommissies in Nederland verbeterd is ten opzichte van de situatie in 2008. Met name de onderdelen deskundigheid en professionaliteit zijn daarbij geïnspecteerd. De aanleiding hiervoor was de toezegging van de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap aan de Eerste Kamer in december 2008.

Aanleiding

In oktober 2008 bracht de Erfgoedinspectie een rapport uit over de stand van zaken met betrekking tot de monumentencommissies in Nederland¹. Aanleiding hiervoor was de wetwijziging die per 1 januari 2009 zou worden ingevoerd, bekend onder de titel *Wet Beperking Adviesplicht*. In de wet werd de adviesplicht van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed bij de behandeling van vergunningaanvragen voor rijksmonumenten aangepast. In een aantal meer ingrijpende situaties (zoals sloop, reconstructie en/of functiewijziging) blijft de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed advies uitbrengen; in de overige situaties vervalt deze adviesplicht. Dit heeft als gevolg dat veel monumentenvergunningen zullen worden verleend (of afgewezen) op basis van slechts het advies van de monumentencommissie van de betreffende gemeente. De probleemstelling van genoemd inspectieonderzoek was te herleiden tot de vraag of de monumentencommissies voldoende zouden zijn toegerust op hun taak, gezien in het licht van voornoemde wetwijziging, en of ze deskundig en professioneel genoeg zijn.

De Erfgoedinspectie constateerde in 2008 dat het nog schortte aan de kwaliteit van de monumentencommissies op deskundigheid en professionaliteit. Bovendien gaf ruim een derde deel van de gemeenten zelf aan dat hun monumentencommissie niet geëquipeerd is voor de nieuwe adviestaak.

¹ Erfgoedinspectie, 'Een goed advies is het halve werk', oktober 2008

Uit het onderzoek van de Erfgoedinspectie bleek dat:

- a. de monumentencommissies niet overal deskundig waren samengesteld;
- b. de meeste commissies niet werkten met vastgestelde uitgangspunten voor het beoordelen van adviesaanvragen;
- c. de onafhankelijkheid van de commissieleden in een aantal gevallen niet goed was geregeld, waardoor het risico op belangenverstrengeling bestaat;
- d. voor advisering in monumentencommissies geen passende vergoeding werd gegeven, zoals dat wel gebeurt aan leden van welstandscommissies.

De Erfgoedinspectie deed aanbevelingen om de deskundigheid en de professionaliteit van de commissies te verhogen.

Ministeriële reactie

De minister gaf, naar aanleiding van de plenaire behandeling in de Eerste Kamer op 9 december 2008 van het wetsvoorstel voor de beperking van de adviesplicht, aan dat hij in het kader van onafhankelijkheid en kwaliteit van monumentencommissies het initiatief zou nemen om in samenspraak met de VNG een standaard voor monumentencommissies te ontwikkelen. Deze is inmiddels verschenen onder de titel 'Handreiking gemeentelijke monumentencommissies'². Daarnaast wilde de minister de deskundigheidsbevordering in gang te zetten door de RCE te vragen het bestaande cursusprogramma 'Erfgoed in de praktijk' uit te breiden met een cursus voor leden van monumentencommissies. Tenslotte zou de minister na een jaar opnieuw een overzicht geven van de stand van zaken van de commissies.

Bevindingen

De Erfgoedinspectie heeft in oktober en november 2009 onderzocht of er verbeteringen waargenomen konden worden inzake de deskundigheid en de professionaliteit. De vragen richtten zich op de waarborg van deskundige samenstelling van de commissie door te kijken naar de aanwezige disciplines (cultuurhistorie, bouw-/architectuurhistorie, restauratie, landschap/stedenbouw) en de onafhankelijkheid. Ook werd gevraagd naar de openbaarheid en naar de bekendheid met specifieke kennisbronnen (bij voorbeeld bij de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed).

Op basis van telefonische inspecties die zijn verricht bij secretarissen van monumentencommissies zijn de bevindingen verzameld. Het betreft hier zowel gemeentelijke commissies (80) als alle provinciaal werkende organisaties die voor meer gemeenten werken (8). Tezamen beslaat het onderzoeksgebied dus 274 commissies.

Daarnaast heeft de Erfgoedinspectie eind 2009 een digitale vragenlijst (monitoring) uitgezet onder alle gemeenten. Daarin werd vanuit de optiek van de gemeente de situatie van de monumentencommissies in ogenschouw genomen.

² VNG, 'Handreiking gemeentelijke monumentencommissies', september 2009

Om reden van zorgvuldigheid heeft de inspectie ervoor gekozen om de resultaten van de inspectie bij commissiesecretarissen te synchroniseren koppelen met de gegevens uit deze digitale vragenlijst.

Datum

1 juni 2010

Onze referentie

EG1 / 209689

Sinds 1 januari 2009 luidt artikel 15 van de Monumentenwet 1988 als volgt:
De gemeenteraad stelt een verordening vast waarin ten minste de inschakeling wordt geregeld van een commissie op het gebied van de monumentenzorg die burgemeester en wethouders adviseert over aanvragen om vergunning als bedoeld in artikel 11.

Van de commissie maken geen deel uit leden van burgemeester en wethouders van de betreffende gemeente. Binnen de commissie zijn enkele leden deskundig op het gebied van de monumentenzorg.

Deskundigheid

Met betrekking tot de deskundigheid van de commissies werd onderzocht hoe de commissies zijn samengesteld en welke disciplines vertegenwoordigd zijn. Daarbij gaat het om de vraag of er 'enkele leden' deskundig zijn (dat wil zeggen meer dan één lid) op het gebied van de monumentenzorg.

In het rapport uit 2008³ gaf 51% van de respondenten aan dat zij een monumentencommissie met 2 of meer deskundige leden hebben. Uit de monitor komt naar voren dat inmiddels 86% van de respondenten een monumentencommissie met 2 of meer deskundigen hebben. (zie bijlage: afbeelding 1)

Hierbij moet worden aangetekend dat de resultaten van de monitor een beeld geven zoals de gemeentes zelf hun deskundigheid en onafhankelijkheid zien. Het beeld van de gemeente komt niet altijd overeen met de ervaring van de Erfgoedinspectie tijdens een inspectie. Bij volgende reguliere inspecties zal dit aspect steeds worden onderzocht.

Ook is de status van de commissie onderzocht. Het gaat dan enerzijds om de vraag of de commissie lokaal, regionaal of provinciaal werkt, en anderzijds of het een commissie is die over monumenten adviseert of dat het een geïntegreerde commissie betreft die ook over welstandsaspecten adviseert.

NB. Terzijde wordt opgemerkt dat zowel zelfstandige monumentencommissies als geïntegreerde (welstands- en monumenten)commissies volgens de wet goed mogelijk zijn.

Integratie van monumenten- en welstandscommissies kan een bredere advisering over ruimtelijke kwaliteit bevorderen. Een voorwaarde daarbij is dan wel dat de bezetting en de deskundigheid gelijkelijk verdeeld is over welstands- en monumentenaspecten.

Een aantal secretarissen gaf tijdens deze inspectie aan te kiezen voor een zelfstandige commissie omdat men huiverig is voor overvleugeling door welstandsleden, en dus het onderbelicht raken van monumentenaspecten.

³ Erfgoedinspectie, 'Een goed advies is het halve werk', oktober 2008

Datum

1 juni 2010

Onze referentie

EG1 / 209689

Professionaliteit

Met betrekking tot de professionaliteit is gevraagd naar de onafhankelijkheid van de voorzitter, de secretaris en de leden en naar de mate waarin de commissie zich (indien nodig) van externe expertise laat bedienen.

- 90% van de monumentencommissies heeft een onafhankelijke voorzitter tegenover 75% in 2008.
 - 91% van de overige leden van de monumentencommissies is onafhankelijk tegenover 68% in 2008
 - 4% van de ambtelijke secretarissen heeft stemrecht. In 2008 is wel gekeken naar het stemrecht van de ambtelijke leden, maar niet specifiek naar de secretaris.
- (zie bijlage: afb. 2,3 en 4)

194 commissies werken onder een provinciale of regionale organisatie. Zij zijn ondergebracht bij provinciale koepels voor Welstand of Cultureel Erfgoed.

In elke provincie is de bedoelde organisatie op een andere manier vormgegeven⁴. De commissies die onder een provinciale of regionale organisatie vallen, bestaan uit verschillende deskundigen en werken professioneel. Zij voldoen hiermee aan de wettelijke bepalingen uit de Monumentenwet '88. In de praktijk blijkt dat vanuit deze commissie soms één lid gemandateerd wordt per gemeente, die de monumentencommissie adviseert over vrijwel alle aanvragen voor monumentenvergunningen.

Dit betekent dat een belangrijk deel van de lokale advisering geschiedt door een commissie die feitelijk uit niet meer dan één deskundige bestaat. Ingewikkelde adviesaanvragen kunnen door deze gemandateerde leden wel worden voorgelegd aan de complete monumentencommissie, maar in de praktijk gebeurt dit niet vaak.

Sinds het uitkomen van het rapport 'Een goed advies is het halve werk' in 2008 is er veel verbeterd.

De RCE en het Nationaal Restauratiefonds hebben in het cursusprogramma 'Erfgoed in de praktijk' een cursus opgenomen die gericht is op leden van monumentencommissies. Na het voltooien van een pilot in de Achterhoek, zijn nu op drie andere plaatsen in Gelderland cursussen gegeven en worden er in juni twee aangeboden in de provincie Utrecht. Deze cursussen zijn enthousiast ontvangen en allemaal volgeboekt. Na de zomer volgen successievelijk de andere provincies. In Noord-Holland en Brabant zijn al concrete contacten gelegd. Over de aanbeveling met betrekking tot de honorering van commissie is in de 'Handreiking Gemeentelijke Monumentencommissies' een advies opgenomen aan gemeentebesturen om deze situatie te verbeteren.

⁴ Zie ook: Erfgoedinspectie, 'Stut of steunpilaar', augustus 2009

Samenvatting en conclusie

De Erfgoedinspectie constateert dat ten opzichte van het onderzoek in 2008 belangrijke stappen zijn gezet om vooral de onderdelen 'deskundigheid' en 'professionaliteit' aan te passen en te verbeteren. De VNG heeft een 'Handreiking Gemeentelijke Monumentencommissies' uitgebracht. De RCE en het Nationaal Restauratiefonds hebben in het cursusprogramma 'Erfgoed in de praktijk' een cursus opgenomen die gericht is op leden van monumentencommissies. Uit de gegevens van de digitale vragenlijst is gebleken dat de deskundigheid is gestegen van 51% naar 86%. De onafhankelijkheid van de voorzitter is 15% hoger dan in 2008 en voor de overige leden geldt een verbeteringspercentage van 23%.

Vrijwel alle secretarissen van de commissies geven aan dat de wetswijziging bekend is⁵ en dat de situatie, waar nodig, is aangepast naar aanleiding van de wetsbepaling.

Voorts constateert de Erfgoedinspectie dat in die situaties waar de commissie bepaalde deskundigheden mist, regelmatig gebruik wordt gemaakt van externe expertise, zoals van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed of van de steunpunten.

Aanbevelingen

- De Handreiking gemeentelijke monumentencommissies van de VNG zoveel mogelijk onder de aandacht te brengen bij bestuurders en secretarissen van monumentencommissies.
- De reeds in gang gezette cursussen, die specifiek opgezet zijn om de deskundigheid van de leden van de monumentencommissies te laten toenemen, te continueren.
- De deskundigheid van commissies te bevorderen door bestuurders of ambtenaren uit andere gemeenten als lid aan te stellen of onderling te laten wisselen conform de 'Handreiking Gemeentelijke Monumentencommissies'.

Met vriendelijke groet,

de directeur Erfgoedinspectie,

mw. drs. S.E.B. Siregar

Datum

1 juni 2010

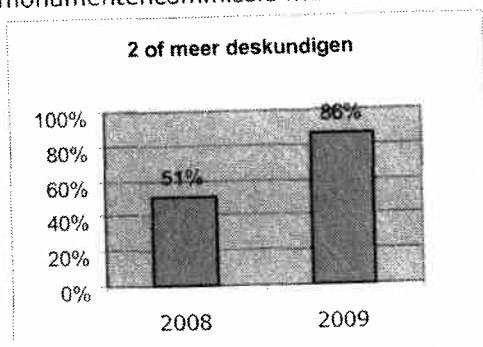
Onze referentie

EGI / 209689

⁵ Wet Beperking Adviesplicht, ingegaan per 01-01-2009

Deskundigheid

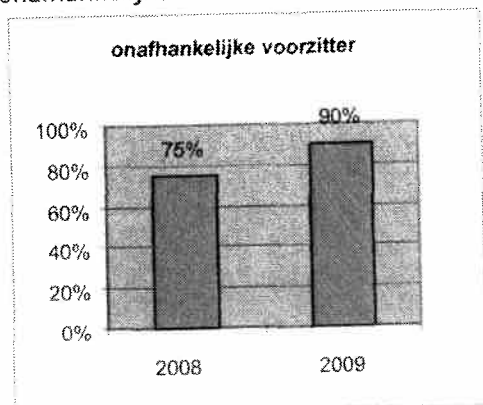
In het rapport uit 2008⁶ geeft 51% van de respondenten aan dat zij een monumentencommissie met 2 of meer deskundige leden hebben. Uit de monitor komt naar voren dat 86% van de respondenten een monumentencommissie met 2 of meer deskundige leden hebben.

Afbeelding 1

Professionaliteit

Volgens de monitor heeft 90% van de monumentencommissies een onafhankelijke voorzitter. In 2008 was dit 75%.

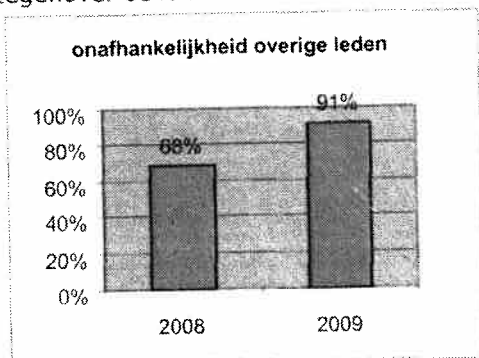
Afbeelding 2

⁶ Erfgoedinspectie. 'Een goed advies is het halve werk', oktober 2008

Van de overige leden van de monumentencommissies is 91% onafhankelijk tegenover 68% in 2008

Datum
1 juni 2010

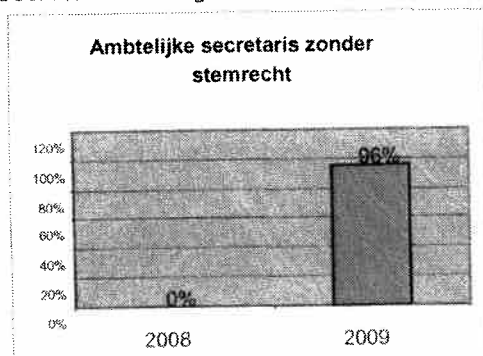
Onze referentie
EGI / 209689

Afbeelding 3

In 2008 is niet specifiek onderzoek gedaan naar het stemrecht van de ambtelijke secretaris.

Uit de monitor van 2009 kwam naar voren dat 4% van de ambtelijke secretarissen nog stemrecht heeft.

Afbeelding 4